

*Léčivé houby a jejich použití a
pěstování*

Ivan Jablonský

Prameny:

Winkler (2007), van Griensven (2008), Zhang (2008)

Obsah

- **Stručná historie léčivých hub v Číně**
- **Používané léčivé houby a jejich biologická aktivita**
- **Výrobky z léčivých hub**

Změny názorů lidstva na léčivé houby během staletí

2000 B.C. Jezte houby

1000 A.D. Houby jsou pohanský zvyk (říká kněz)

1850 A.D. To, co říkal kněz je pověra

1940 A.D. Léčivé houby jsou pověry - berte raději pilulky

1980 A.D. Pilulky jsou neúčinné - berte antibiotika

2000 A.D. Antibiotika jsou neúčinná - jezte houby

Stručná historie léčivých hub

- Ve staré Číně byly houby používány jako potravinu i jako součást léčivých přípravků od dávných dob
- V posledních 30 letech se prudce rozvinulo studium léčivých účinků tradičně používaných hub v Číně, Koreji a Japonsku
- Bylo tak potvrzeno tradiční používání hub a dále byly objeveny další příznivé účinky zejména proti civilizačním chorobám

Stručná historie léčivých hub

- Existuje zhruba **12000** druhů hub tvořících plodnice s různým stupněm stravitelnosti i když některé nejsou jedlé či jsou dokonce jedovaté. Většina z nich patří mezi Basidiomycetes. Jen některé jsou Ascomycetes.
- Více než 270 druhů hub bylo shledáno v Číně léčivými. Moderní čínská medicína studuje biologicky účinné látky v houbách se specifickými farmakologickými vlastnostmi a zejména jejich protirakovinné aktivity.

Stručná historie léčivých hub

Nejvýznamnější ze všech děl TCM “Ben Cao Gang Mu” (Kompendium Materia Medica), zpracované Li Shi-Zhen z Dynastie Ming vydaná v roce 1578, uvádí více než 20 druhů léčivých hub včetně *Ganoderma lucidum*, *Poria cocos*, *Polyporus umbellatus*, *Polyporus mylittae*, *Lentinula edodes*, *Lasiosphaera fenxlii*, *Termitomyces albuminosus*, *Auricularia auricula*, *Pleurotus ostreatus*, *Phallus rugulosus*, *Tremella fuciformis* a *Armillaria mellea*.

Zařazení v historii

Houby byly používány při náboženských pořadech, léčení, pro zotavení a jako potravina.

Šamanům jako léčitelům sloužilo použití hub jako drogy ke komunikaci mezi bohy a nemocnými osobami. To vedlo k jejich „vzkříšení“, „znovuzrození“ případně vyléčení.

Historické zjištění fakt

V Sahaře nalezeny petroglyfy zobrazující šamany nosící houby (Samorini 1992).

Staří Egyptané používali *A. muscaria* pro tlumení bolesti a k exaltaci.

Hindové se snažili dosáhnout nesmrtelnosti použitím *P. cubensis*, která byla považována za SOMU (Wasson 1968).

Keltové doporučovali použití *A. muscaria* při náboženských obřadech (Wilson 2001).

Jak působí extrakty z hub?

1. **Imunoaktivace vůči infekci a rakovině: protizánětlivé účinky**
2. **Imunomodulace vůči symptomům autoimunitních onemocnění**
3. **Vyvažování bodu 1. a 2.**
4. **Signalizace buněčných procesů**
5. **Účinky antibiotické, cytotoxické, mitogenické atd.**

Definice choroby v alopatické medicíně (zakotvení ve funkční biologii)

Choroba: Patologické podmínky orgánu nebo systému organismu vycházející z různých příčin jako je infekce, genetická vada, nebo enviromentální stres. Je charakterizován identifikovatelnou skupinou známek nebo příznaků.

Podíl léčivých druhů v říši hub

	Počet druhů
Celkově	140 000
Určené	14 000
Jedlé	2 000
Léčivé	700

Hlavní bioaktivní látky obsažené v léčivých houbách

- Triterpenoidy
- Lektiny
- Eritadenin
- Statiny
- Polysacharidy
- Vlákna (chitin, chitosan)
- Steroly (ergosterol)

Rozdělení léčivých hub podle účinků

- **Antibakteriální a antifungální**
- **Protirakovinné**
- **Immunomodulační...**
- **Cytostatické**
  - vysokomolekulární látky
  - nízkomolekulární látky
- **Cytostatické účinky s cíleným využitím**
- **Immunosupresivní**
- **Protizánětlivé**
- **Antiatherogenní**
- **Hypoglykemické**
- **Protizánětlivé**
- **Hepatoprotektivní**

Cross-Index of Mushrooms and Targeted Therapeutic Effects

	anti-bacterial	anti-candida	anti-inflammatory	anti-oxidant	anti-tumor	anti-viral	blood-pressure	blood-sugar	cholesterol-moderator	cardio-vascular	immune-reducer	immune-enhancer	kidney-tonic	liver-tonic	lungs/respiratory	nerve-tonic	sexual-potentiator	stress-reducer
<i>Agaricus brasiliensis</i> (Himematsutake)						•	•		•		•	•						
<i>Cordyceps sinensis</i> (Cordyceps)	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Flammulina velutipes</i> (Enokitake)						•							•					
<i>Fomes fomentarius</i> (Ice Man Polypore)	•						•											
<i>Ganoderma applanatum</i> (Artist Conk)	•			•		•											•	
<i>Ganoderma lucidum</i> (Reishi/Ling Chi)	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
<i>Ganoderma oregonense</i> (Oregon Polypore)	•					•					•		•				•	•
<i>Grifola frondosa</i> (Maitake/Hen of the Woods)	•	•				•	•	•	•	•			•				•	
<i>Hericium erinaceus</i> (Yamabushitake/Lion's Mane)	•			•		•												•
<i>Inonotus obliquus</i> (Chaga)	•			•		•	•		•				•			•		
<i>Lentinula edodes</i> (Shiitake)	•	•				•	•	•	•		•	•	•	•	•			•
<i>Phellinus linteus</i> (Mesima)	•			•			•											
<i>Piptoporus betulinus</i> (Birch Polypore)	•			•			•						•					
<i>Pleurotus ostreatus</i> (Hiratake/Pearl Oyster)	•						•	•		•	•							•
<i>Polyporus sulphureus</i> (Chicken of the Woods)	•																	
<i>Polyporus umbellatus</i> (Zhu Ling)	•			•		•	•						•		•	•		
<i>Schizophyllum commune</i> (Suehirotake/Split-Gill)			•			•	•											
<i>Trametes versicolor</i> (Yun Zhi/Turkey Tail)	•				•	•	•						•	•	•			

Látky obsažené v houbách pozitivně ovlivňující imunitní systém dělíme na:

Modifikátory
biologické
reakce (BRM)

Imunostimulátory

Adaptogeny

Kriteria pro hodnocení BRM

Neškodí a nestresují organismus

Pomáhají organismus se přizpůsobit stresu biologického původu i prostředí

Podporují imunitu, hormonální i nervový systém i regulační funkce organismu

Antioxidanty (glukany, vláknina z hub) chrání proti:

Zánětlivá onemocnění (reumatoidní arthridita, cystická fibróza, chronická obstrukční plicní nemoc, Crohnova nemoc)

Degenerace očního pozadí

Neurodegenerativní onemocnění (Alzheimer, Parkinson, amyolytická laterární skleróza)

Sepse

Kožní onemocnění - psoriáza

Oslabená imunita vlivem pokročilého věku

Glukany jsou obsaženy jako

-
- Součást buněčné blány
- V obilovinách (ječmen, oves)
- Kvasinkách a houbách

Houby se liší v kvalitativním složení glukanu

Liší se:

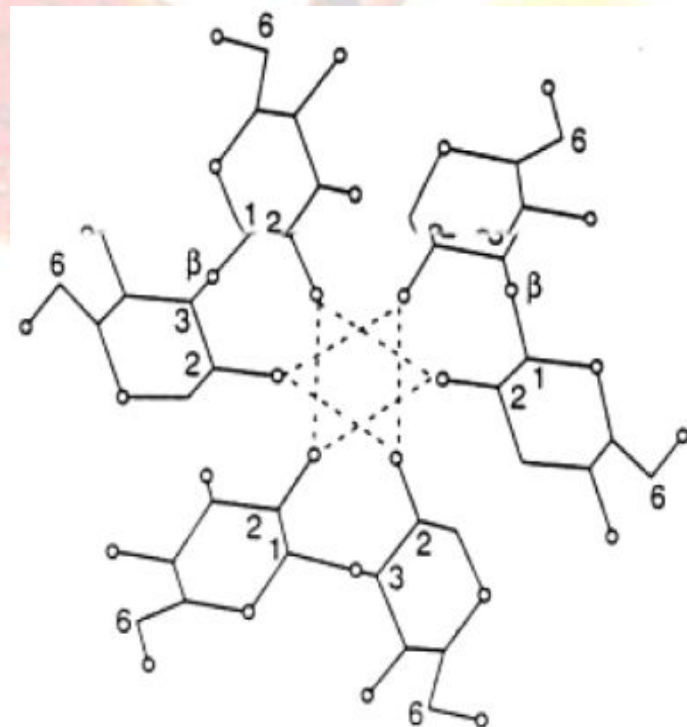
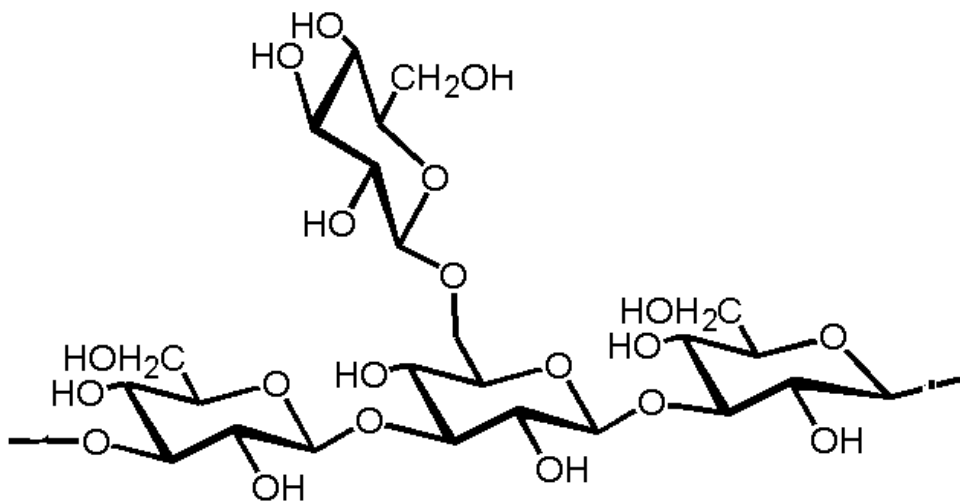
1. Skladbou cukrů

2. Vazbou cukrů

3. Třírozměrnou strukturou

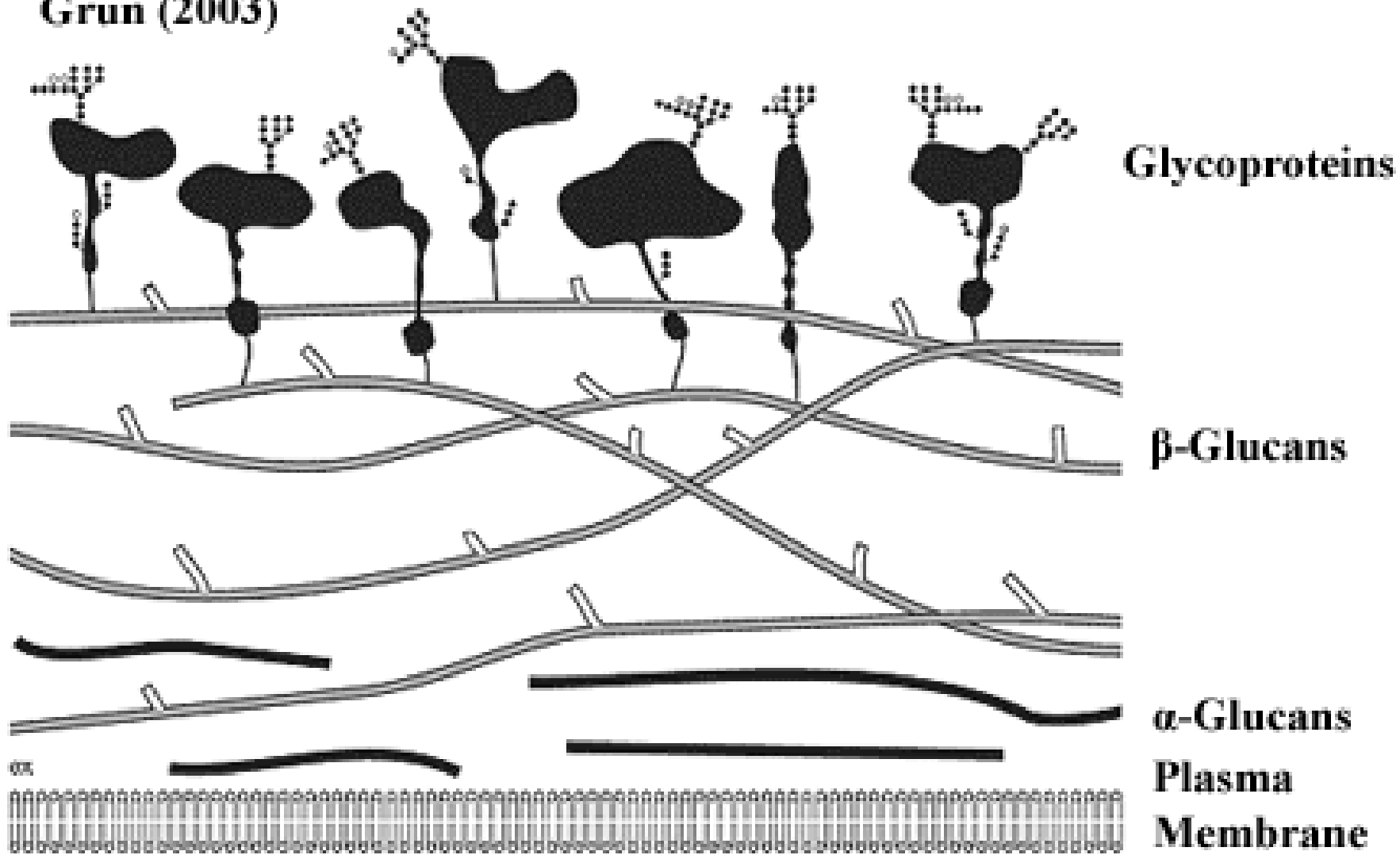
Formy glukánů

Lineární β -(1-3)1-6-glukan **Trojité šroubovice**

Buněčná stěna hub

Grun (2003)

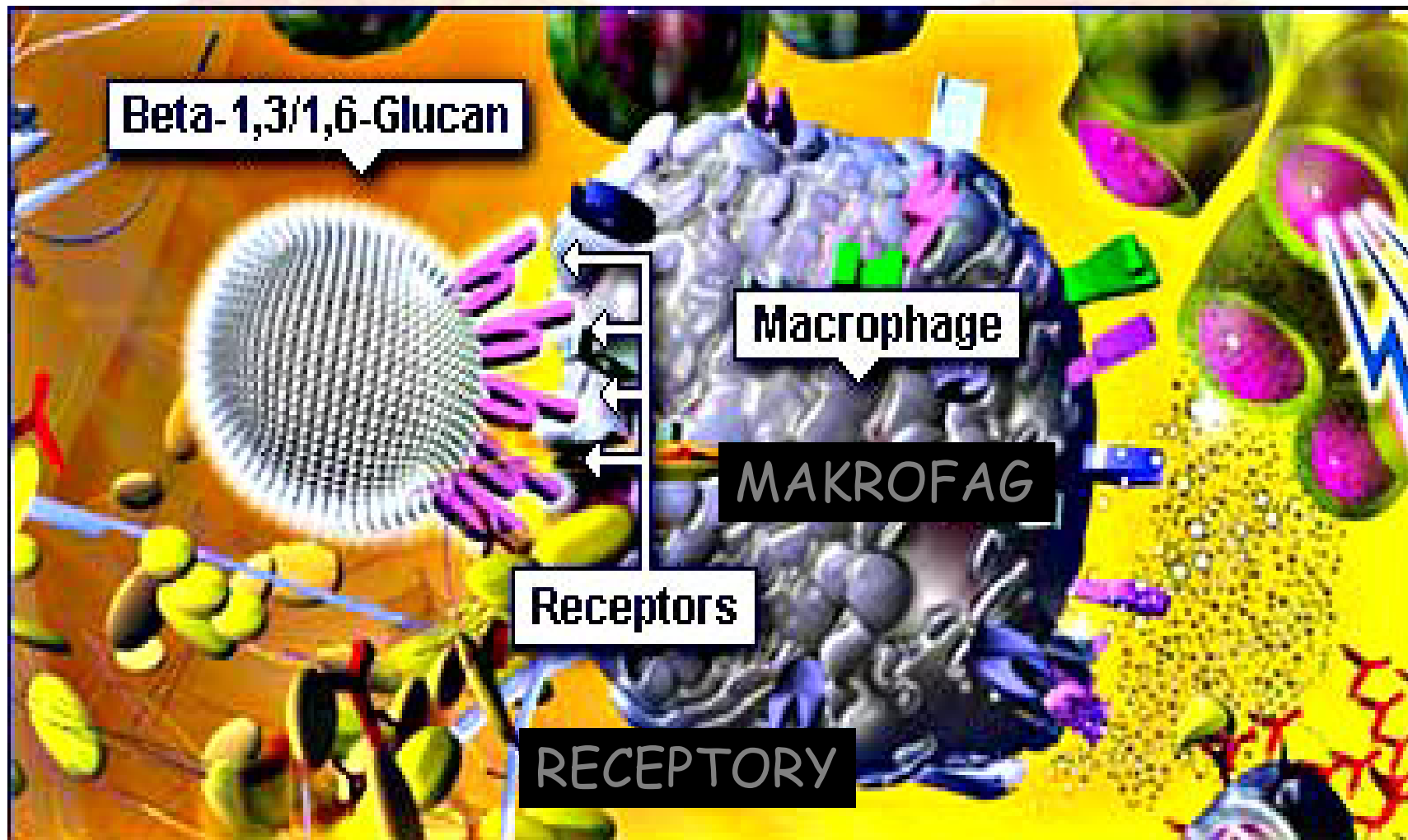
Role glukánů v medicíně

- Stimulace nespecifické rezistence vůči infekcím a nádorům
- Role v podpoře imunity organismu
- BRM (modifikátory biol. reakce) pomáhají adaptovat organismus na stresy prostředí podobně jako Echinacea
- Zachycovače volných radikálů

Mechanismus působení glukonanů

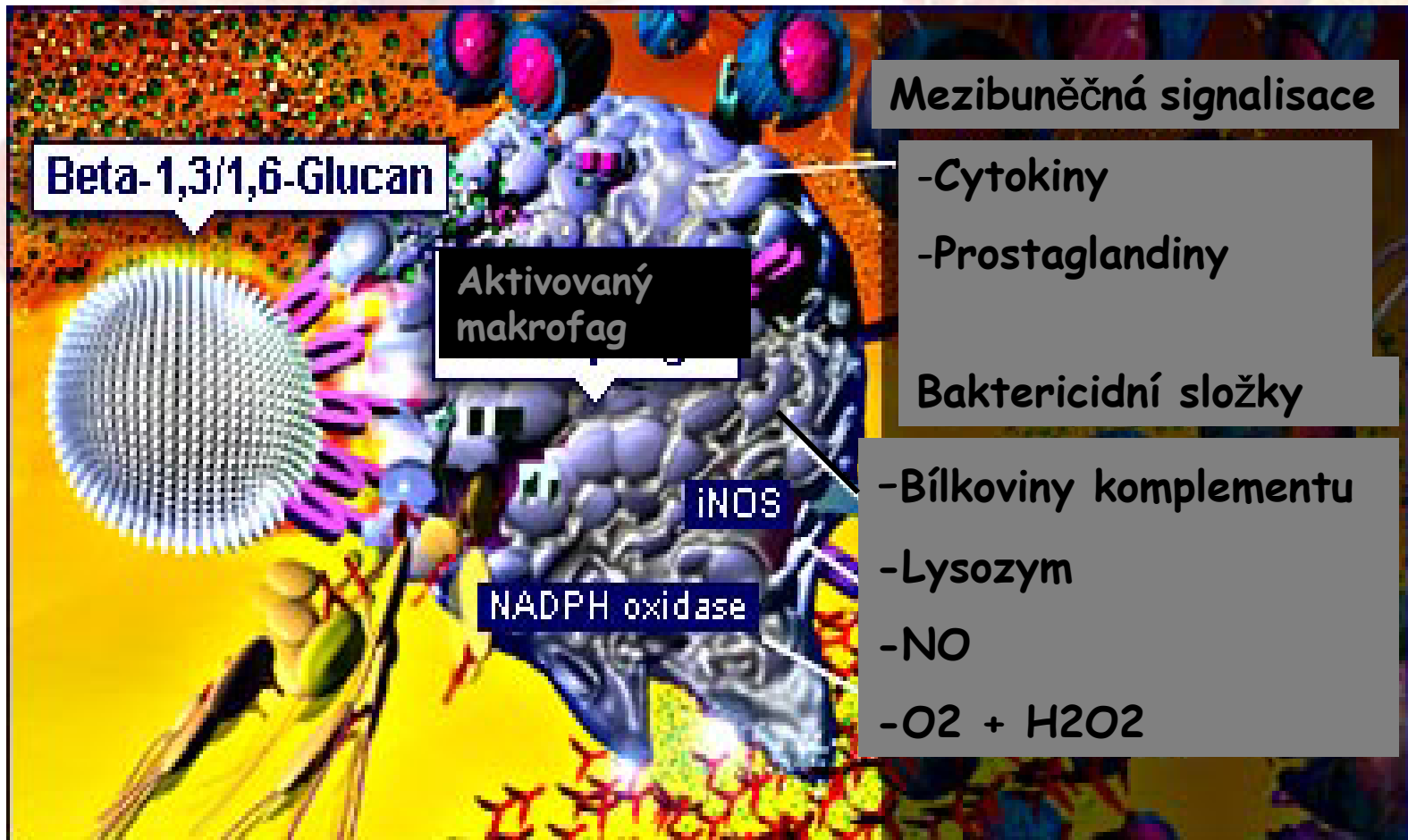
- Podpora všech systémů (nervový, imunitní, hormonální) organismu
- Urychlují tvorbu lymfocytů v kostní dřeni
- Zvyšují aktivitu makrofágů – fagocytóza
- Udržují rovnováhu mezi Th-1 a Th-2 pomocnými lymfocyty

- Receptory glukanu navazan na makrofaga

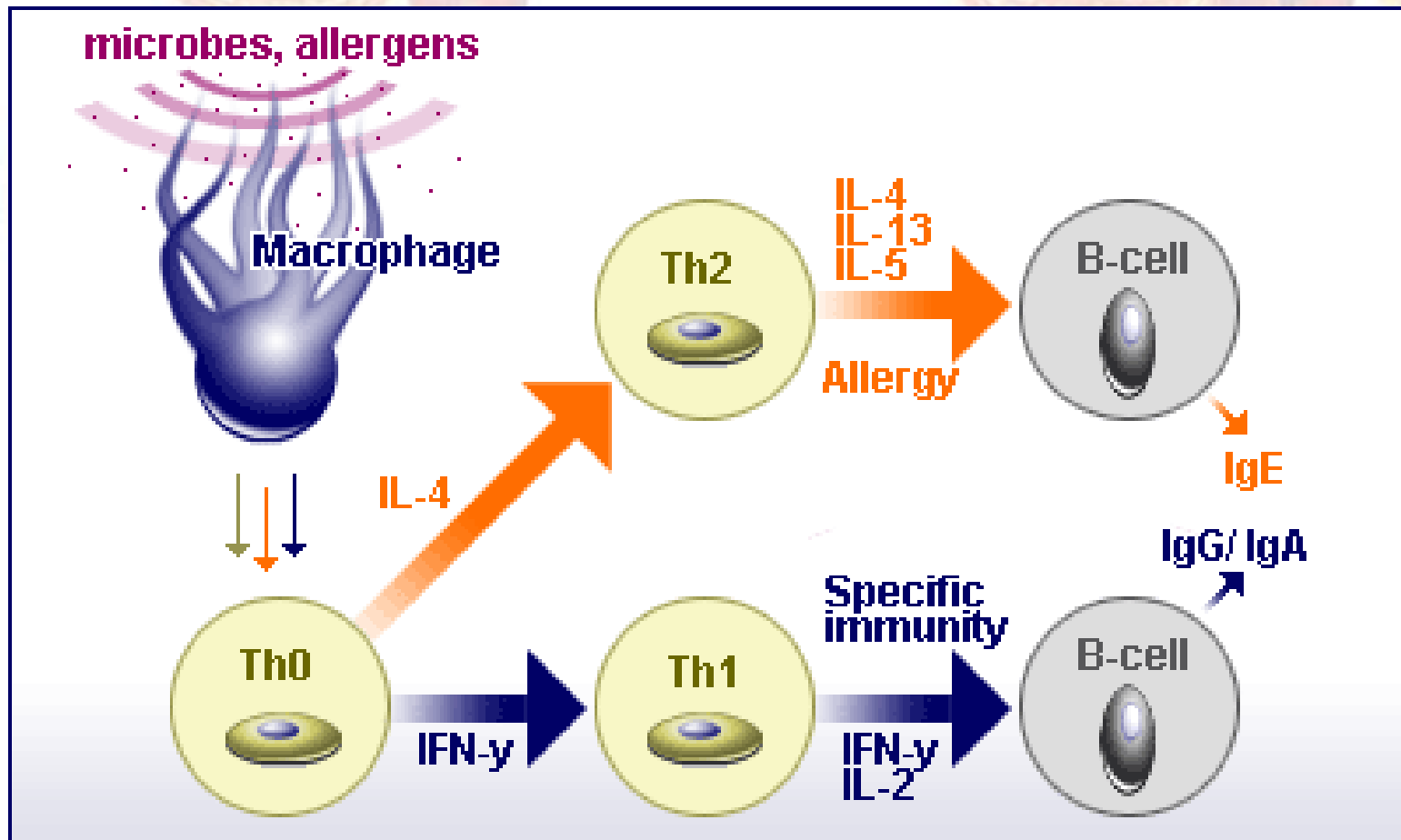

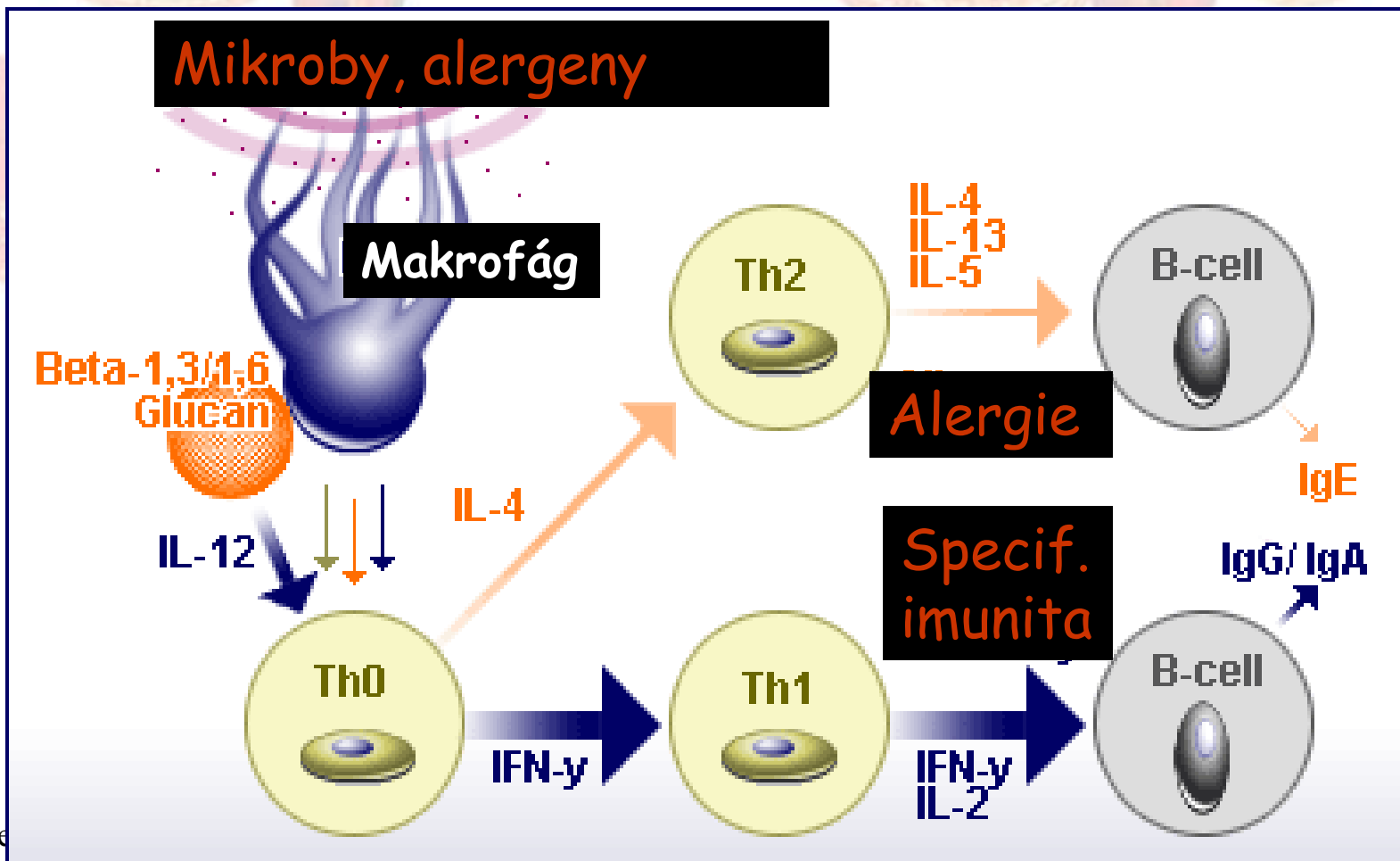
Aktivace makrofágu glukánem

Při chronických onemocněních dochází k narušení rovnováhy mezi Th1 a Th2 leukocity ve prospěch Th2 (alergie)

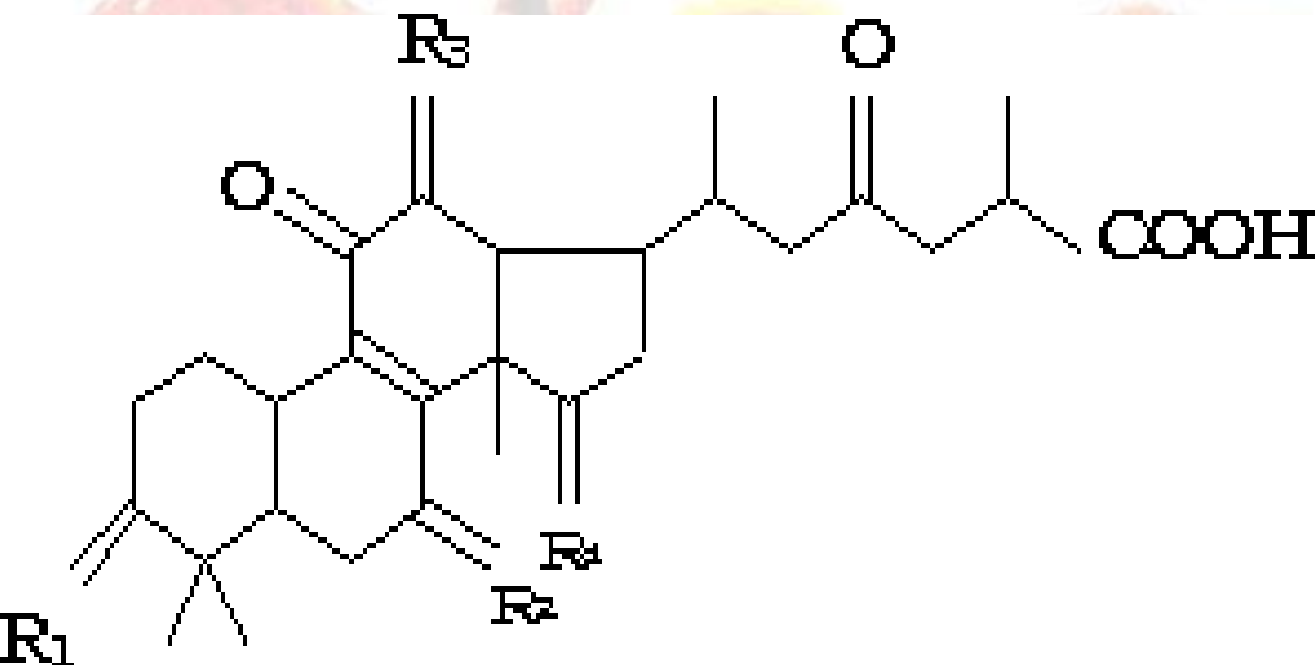
Působením glukanů dochází k vyrovnání rovnováhy mezi Th1 a Th2

Potlačení nádoru Sarcoma 180 u myši vlivem extraktů z hub v %

<i>G. applanatum</i>	64,9	<i>P. igniarius</i>	87,4
<i>T. versicolor</i>	77,5	<i>P. linteus</i>	96,7
<i>P. ostreatus</i>	75,3	<i>T. matsutake</i>	91,8
<i>A. bisporus</i>	2,7	<i>P. nameko</i>	86,5
<i>P. betulinus</i>	49,2	<i>C. hirsutus</i>	65,0
<i>F. fomentarius</i>	5,7	<i>L. edodes</i>	80,7
<i>G. tsugae</i>	77,8	<i>F. velutipes</i>	81,1

Triterpenoidy *Ganoderma lucidum* - k. genoderová

Triterpenoidy - Ganoderma lucidum

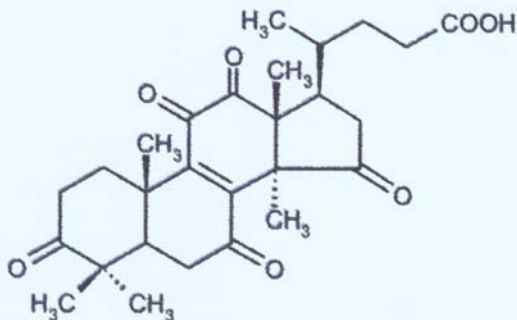

Fig. 3. Lucidenic acid D1
4,4,14-trimethyl-3,7,11,12,15-pentaoxo-5-*chol*-8-en-24-oic acid

LUCIDENIC ACID D 1

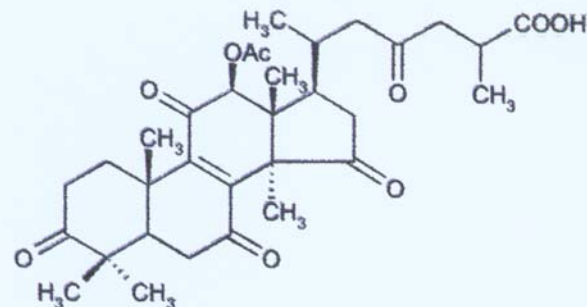

Fig. 1. Ganoderic acid F
12-acetoxy-3,7,11,15,23-pentaoxo-5-*lanost*-8-en-26-oic acid

GANODERIC ACID F

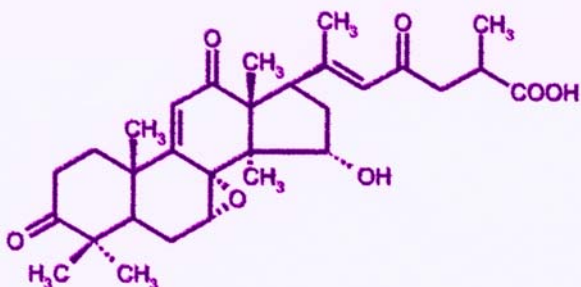

Fig. 4. Applanoxidic acid A
(20E)-15-hydroxy-7,8-epoxy-3,12,23-trioxo-5-*lanosta*-9(11),20-dien-26-oic acid

Applanoxidic acid A

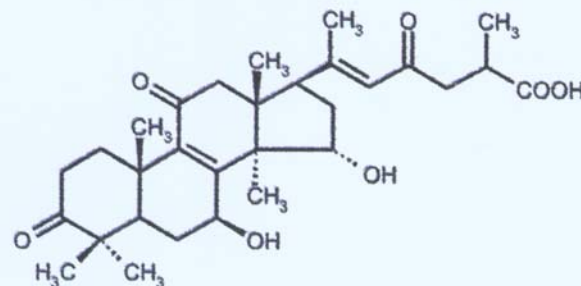

Fig. 2. Ganoderenic acid A
(20E)-7,15-dihydroxy-3,11,23-trioxo-5-*lanosta*-8,20-dien-26-oic acid

GANODERIC ACID A

Ganoderma lucidum

Ling zhi

důležitá a
hlavní léčivá
houba
používaná v
Číně po tisíce
let. V
Japonsku je
nazývána
Reishi.

Moravské muzeum

Ganoderma

Lingzhi

**Ruyi – obřadní ozdoba
symbolizující sílu a štěstí**

*Plátky nakrájených
plodnic lesklokorky*

*Prorůstání podhoubí
lesklokorky dřevem*

Ganoderma lucidum

Ganoderma lucidum

mladé plodnice

Ganoderma lucidum

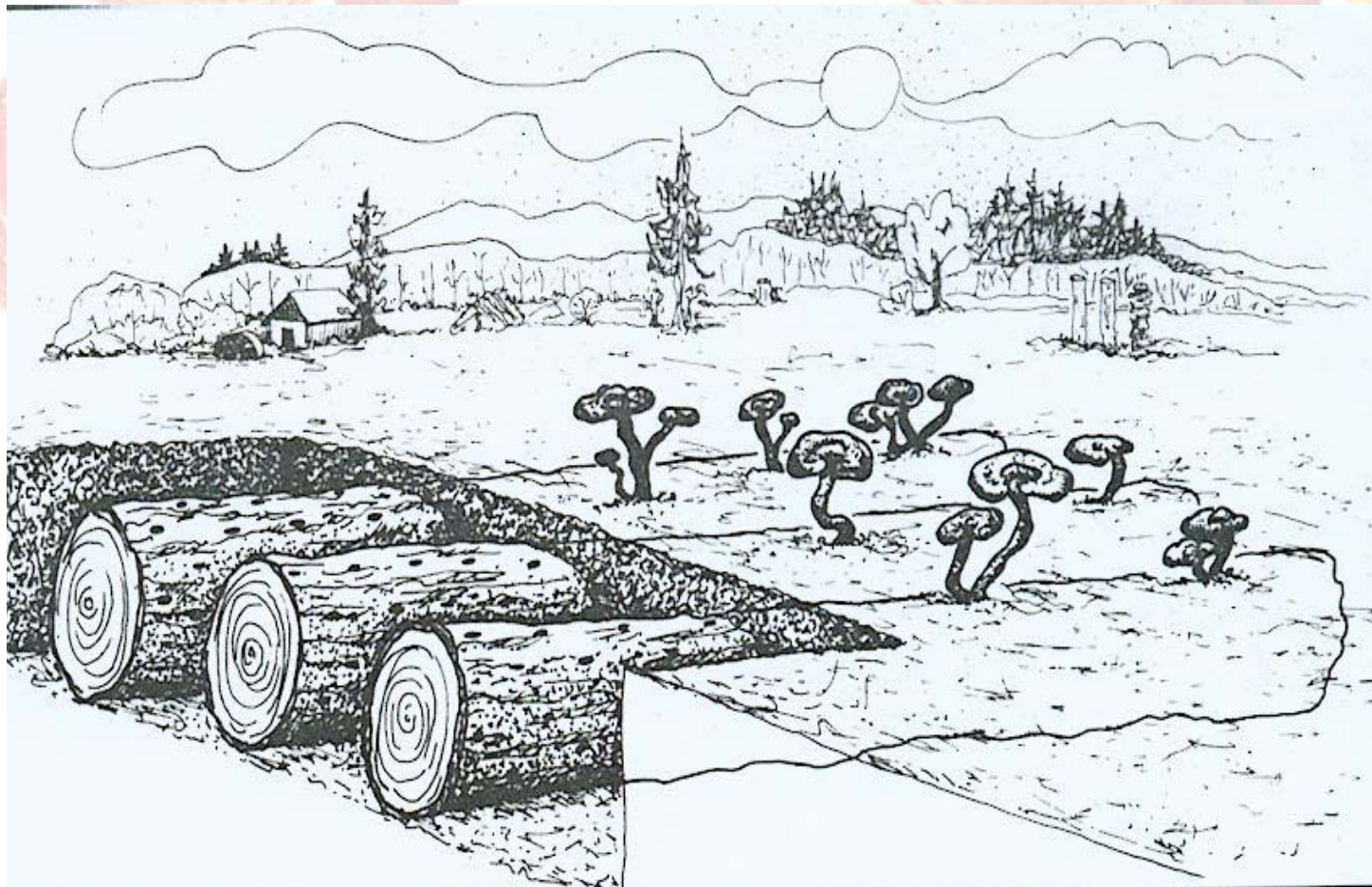

Ganoderma lucidum

Ganoderma lucidum pěstební postup

Ganoderma lucidum

Ganoderma lucidum ve fóliovníku

Ganoderma resinaceum

Ganoderma resinaceum

Coriolus versicolor
(*Trametes versicolor*)

Yun zhi

Outkovka pestrá

Coriolus versicolor

Yun zhi (Kawaratake japonsky) se po století používá v TCM. Během dynastie Ming byla považována za nejdůležitější pro zvýšení duševních schopností, obecně vitality a zesílení šlach a kostí.

*Um ěle vyp ěstované plodnice
Trametes versicolor*

Grifola frondosa
Hui Shu Hua
Trsnatec lupenitý

leden 2009

Moravské muzeum

51

Grifola frondosa

Hui Shu Hua

Grifola frondosa v překladu z čínštiny jméno houby zní „tančící houba“. Její beta-glukany stimulují buněčnou imunitu, podporují rezistenci vůči rakovině, zejména inhibují růst tumorů a metastáz..

Cordyceps sinensis

Housenice čínská

Dong Chong Xia Cao

Yartsa Gunbu

leden 2009

Moravské muzeum

34

Cordyceps sinensis

The background of the slide features a close-up photograph of several Cordyceps sinensis mushrooms. These mushrooms have a distinctive appearance with a reddish-brown, textured, somewhat flattened, and slightly curled head (stroma) that resembles a leaf or a piece of dried fungus. They are attached to a dark, woody tree branch. The lighting is soft, highlighting the intricate details of the mushroom's structure.

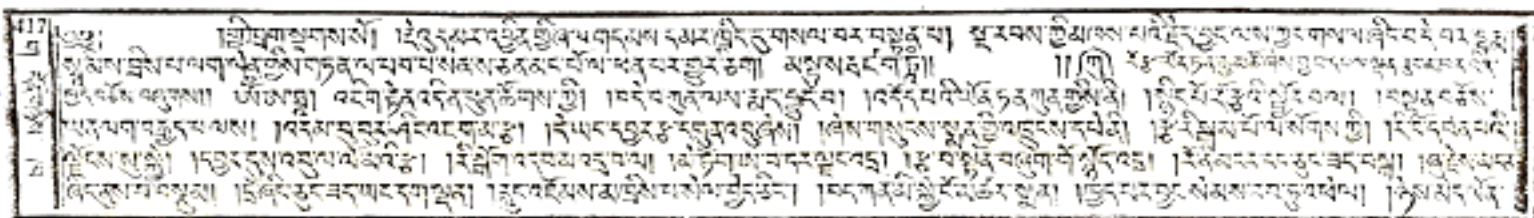
Houba byla v TCM používána při vyčerpání, impotenci, chorobách ledvin a plic. Plodnice houby připomínající list trávy má sladkou chuť a parazituje na larvách mûr v horách Tibetu.

དབྱུང་ཚུ་དགུན་འབྲུ་

Historie *Cordyceps sinensis*

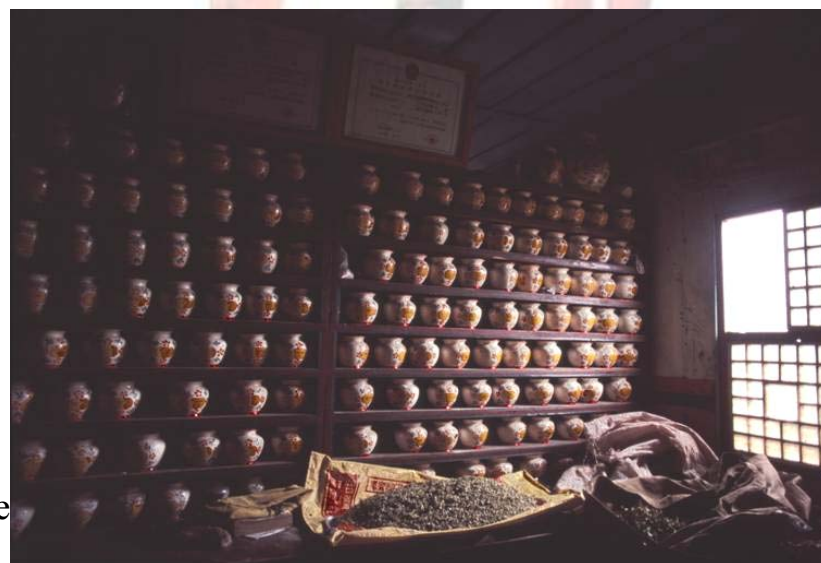

***Cordyceps sinensis* - Yartsa Gunbu's - "Summer-grass winter-worm" „letní tráva-zimní housenka“** poprvé zmíněna v Rigpa Sowa / Tibetské lékařské knize:

Zurkhar Namnyi Dorje's (b.1439-d.1475) *Man nGag bYe Ba Ring bSrel* " Ústní návod o myriádách léků"

Někteří tibetští učenci zmiňují Daji (*Da byid*) jako původní jméno bu. Gyu Zhi, "Čtyři Tantry" od Yuthog Yontena (8. do 11. století)

(pro porovnání: První zmínka v Číně 1694 v "Ben Cao Bei Yao" od Wang Ang)

Cordyceps sinensis v tibetské medicíně

V Tibetské materia medica je *Cordyceps sinensis* zařazena do kategorie „léčivých výtažků“ (*rTsi sMan*), mezi která patří některá tonika

Účinné na:

- Obecně posilující organismus
- Podpora imunitního systému
- Sexuální potence
- Ledvinové, plicní & srdeční choroby
- Léčba Hepatitidy B.

Rozšíření na Tibetské náhorní plošině

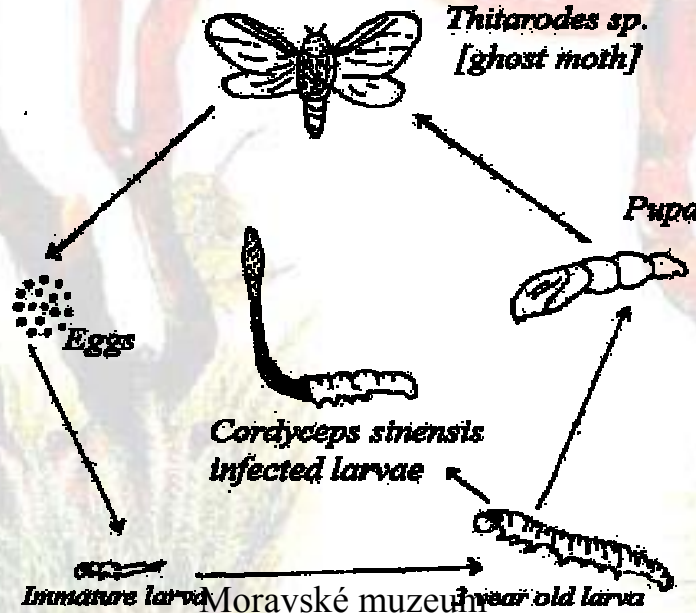

Přírodní prostředí: pastviny & křoviny, srážky > 350mm/rok

Nadmořská výška: 3000-5000m,

Doba výskytu: zpravidla 4-5 týdnů, duben - červenec v závislosti na teplotě a srážkách

Vývojový cyklus *Thitarodes*

Vývojová stádia Cordyceps

Čerstvě narostlá stromata, nezralá vřečka, tvrdá larva

Zralá stromata s plně vyvinutými vřečky. Larva měkne a odumírá

Tibetsko-himalajská různorodost

Go Marpo = “Rudá hlava”

Menší larvy s jasnými očima, mající 40-60 % ceny obvyklé Yartsa Gunbu o stejné velikosti.

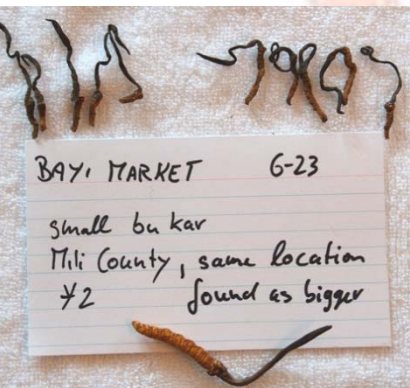

Bu Karmo = “Bílý červ”

Bledá & mnohem menší larva (2-4cm).

Hodnota pouhých 10-30% obvyklé Yartsa Gunbu.

Moravské muzeum

Historie vývozu *Bu*

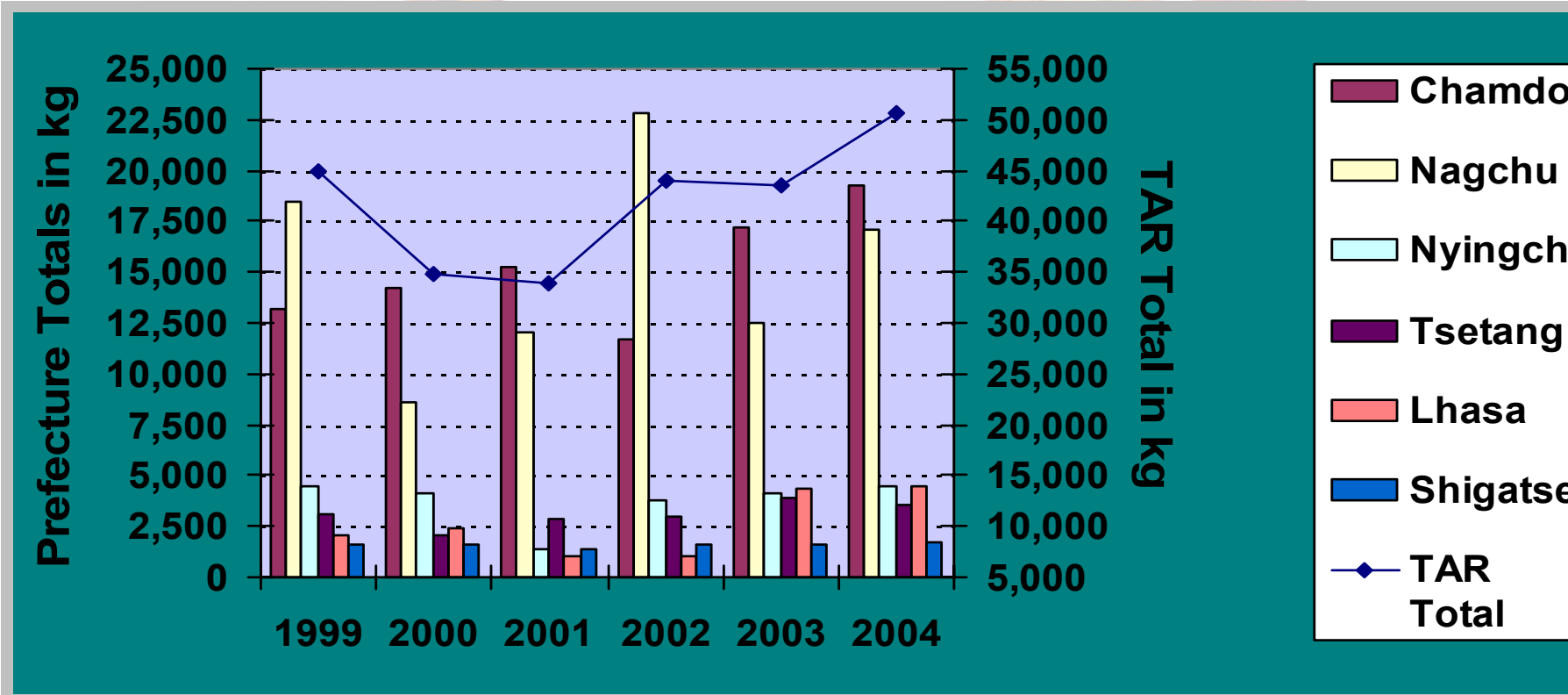

- **Du Halde (1736) uvádí , že hodnota je 4 x vyšší než hodnota stříbra.**
- **Roční vývoz *Cordyceps sinensis* v polovině 19. století byl 10 t z Khamu.**
- **V 1939 export 15 t z Provincie Sikang (≈ Kham).
V porovnání: 15-25 t ze samotného Ganzi.**

Produkce Bu v Tibetu

Oficiální výroba podle

Agriculture and Animal Husbandry Bureau, Lhasa

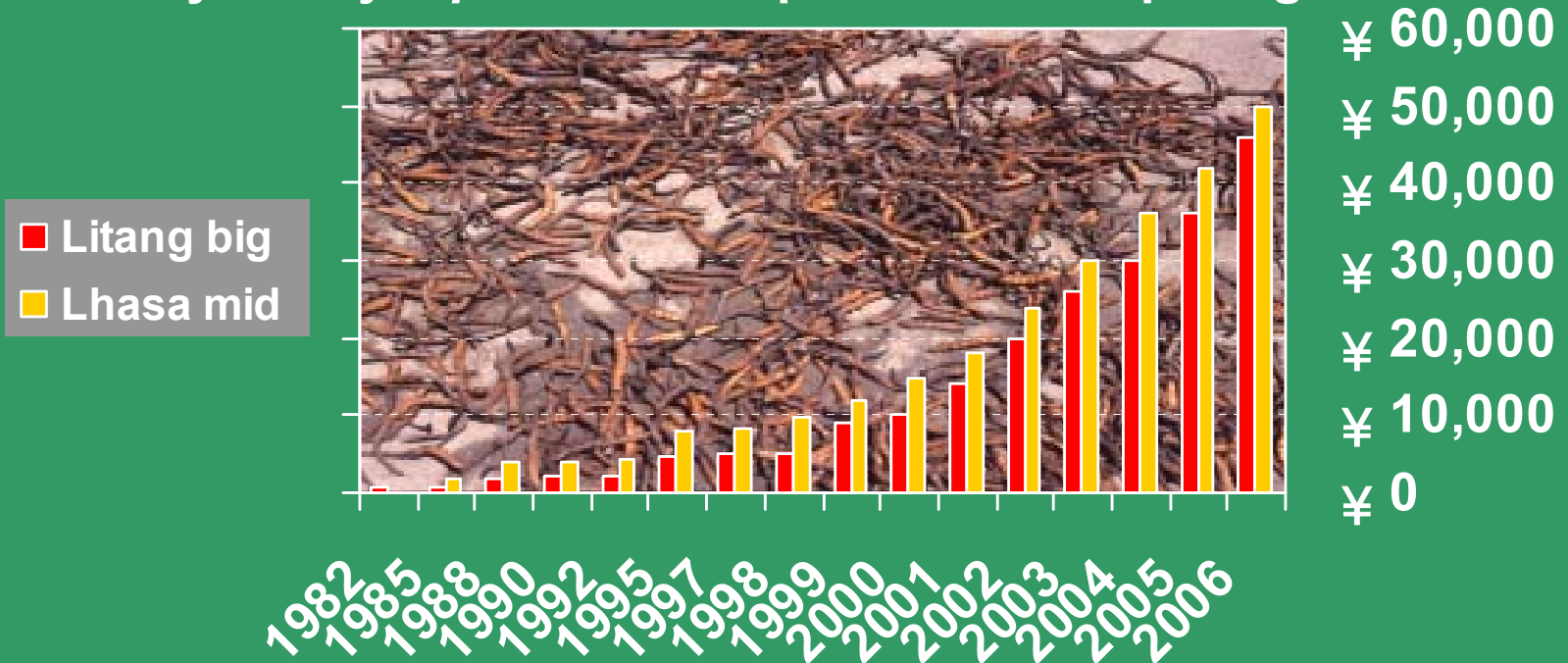
Celková roční produkce v oblasti Tibetu 100-200 t

[Tibet AR, W-Sichuan, Qinghai, NW Yunnan, SW-Gansu]

Vývoj ceny Cordyceps sinensis

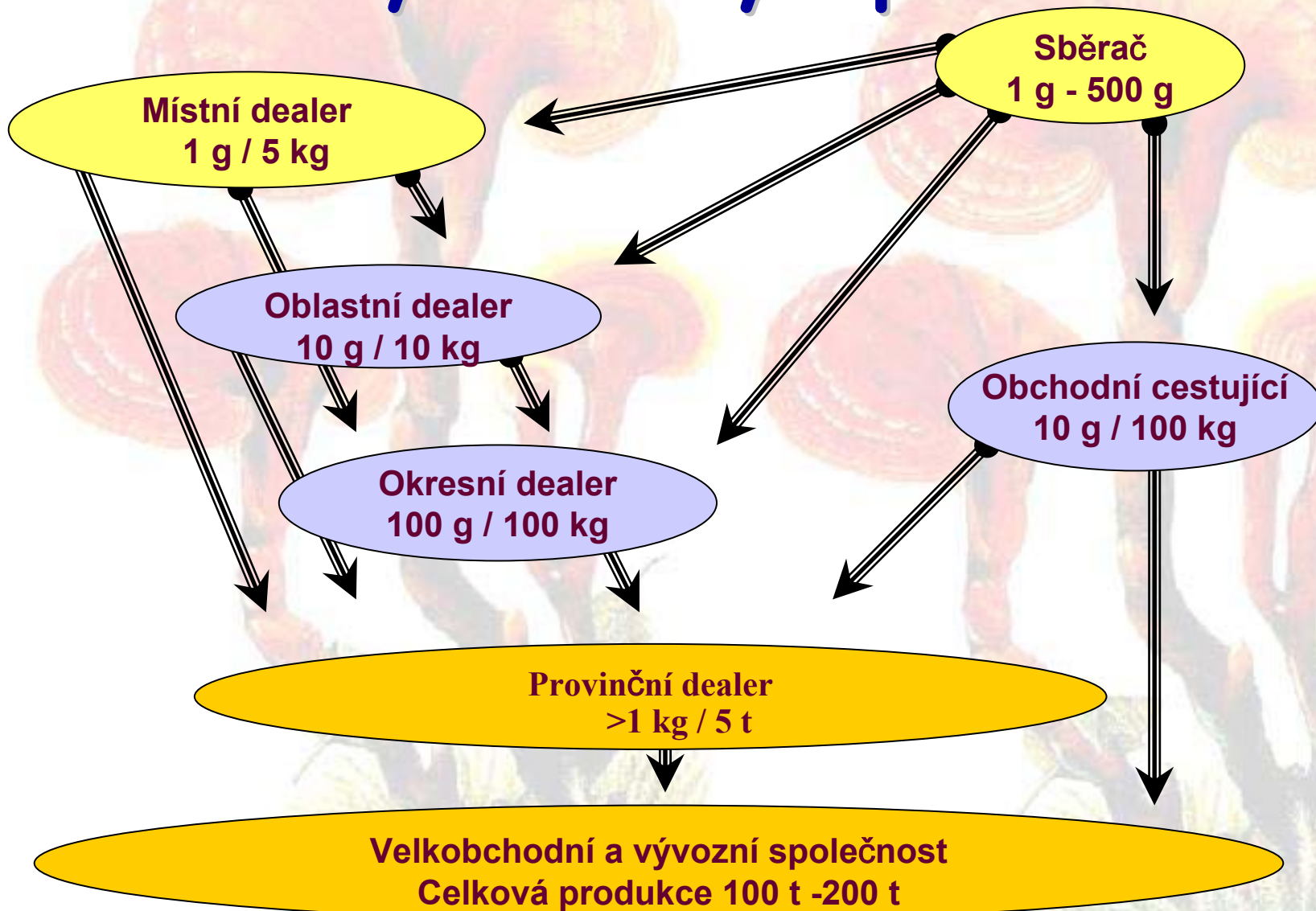
Dry *Cordyceps sinensis* prices in CNY per kg

- V letech 1985-2004 zvýšení ceny ve Lhase o 2000%
- Po inflaci zvýšení reálné ceny pouze o 38% v letech 1985-1997
- Po inflaci 1997 se cena zvýšila do roku 2005 o 424%, ročně v průměru o 21,2%

➤ V Sanghaji činila cena *bu* na 240 000/kg (€24 000, US\$ 32 000)

Odbyt *Cordyceps sinensis*

Sběrači a jejich tábory

Sběrači najdou 0-50 bu za
den a to průměrně 10-15
kusů

Moravské muzeum

Dealeři

Mora

Městský a provinční trh s Cordyceps

Napětí při sklizni

Se zvyšující se cenou se stále zvyšuje napětí při sběru bu. V oblasti Dengchen se chystá 37 000 z 63 000 (60%) obyvatel ke sběru na rok 2005.

➤ Sběrači i dealeři jsou znepokojeni zvyšující se soutěží, ale nikdo není znepokojen budoucí sklizní.

➤ Otvírají se nové oblasti s výskytem bu. Dbá se zde ale na to, aby nebyly překročeny limity sběru.

Tibetský zákon regulující obchod s chongcao

- Dohled nad dodržováním má Ministerstvo zemědělství
- Sběr dat ohledně odhadu produkce, distribuce a sklizně
- Všechny kraje musí vydávat standardizovaná povolení
- Každý sběrač musí získat nepřenosné povolení ke sběru
- Sběrači jsou povinni vykopaný otvor po sběru uvést do původního stavu a nepoužívat invazních metod sběru
- Při sběru nelámat větve, lovit nebo jinak poškozovat přírodu
- Vybrané poplatky slouží k podpoře ochrany přírody
- Zákon minimalizuje vznik konfliktů mezi sběrači v oblasti sběru
- Uveden seznam přestupků a pokut

邱晓岚绘

冬虫夏草 *Cordyceps sinensis*

邱晓岚绘

蛹虫草 *Cordyceps militaris*

Cordyceps militaris

Housenice vojenská

- Typický adaptogen
- Obsahuje nukleotidy
- Účinná při léčbě:
- TBC, AID, leukemie
- Borelióza
- Zvyšuje pomnožování erytroцитů

*Um ěle p ěstovaná
housenice vojenská*

*Sušené plodnice housenice
vojenské*

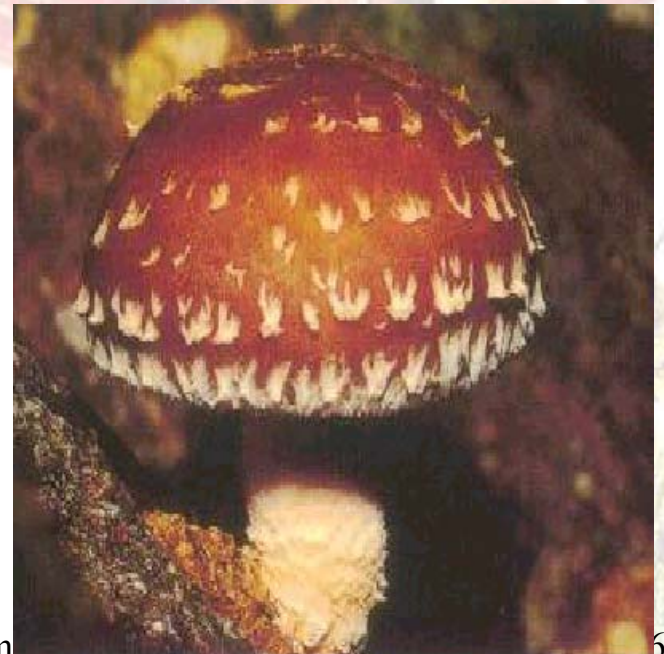

Lentinus edodes

Xiang Gu

šitake

Houževnatec jedlý

Lentinus edodes

Xiang Gu (*Lentinula edodes*) se přirozeně vyskytuje v mnoha částech Asie.

Plodnice jsou bohaté bílkovinami, vápníkem, draslíkem a jinými minerálními látkami.

Třeň houby je bohatý zinkem.

Účinné polysacharidy posilují imunitní systém.

Lentinula edodes - šiiitake

Šiitake na dřevěných špalcích

Stíněné fóliovníky jako pěstírna

Prorůstání mycelia

Šiitake na povrchu klátu

*Sušené plodnice
šiitake*

Produkty z léčivých hub

- **Léky (produkty podléhají schvalovacímu řízení)**
- **Doplňky stravy – nutraceuticals**
- **Potraviny**

Výrobky z léčivých hub

Doplňky stravy - nutraceuticals

léčivé houby jsou zpracovány do různých produktů jako jemný prach, extrakty, spory, tablety, kapsle, měkké kapsle

Produkty z léčivých hub

Doplňky stravy

Extrakt
Lentinula edodes

leden 2009

Extrakt
Pleurotus

Moravské muzeum

90

Leskokorkka - nálevkové sáčky

Produkty z léčivých hub

Doplňky stravy

Sporový olej z

Ganoderma lucidum

Extrakt z *Ganoderma lucidum*

Produkty z lesklokorky (vyráběné v Německu)

Bruscheta, ocet,
likér a hořká
(zleva)

Příklady doplňků stravy z léčivých hub

黑木耳
Black Woodear Fungus
1kg
100g
10g
5g
2g
1g
0.5g
0.2g
0.1g

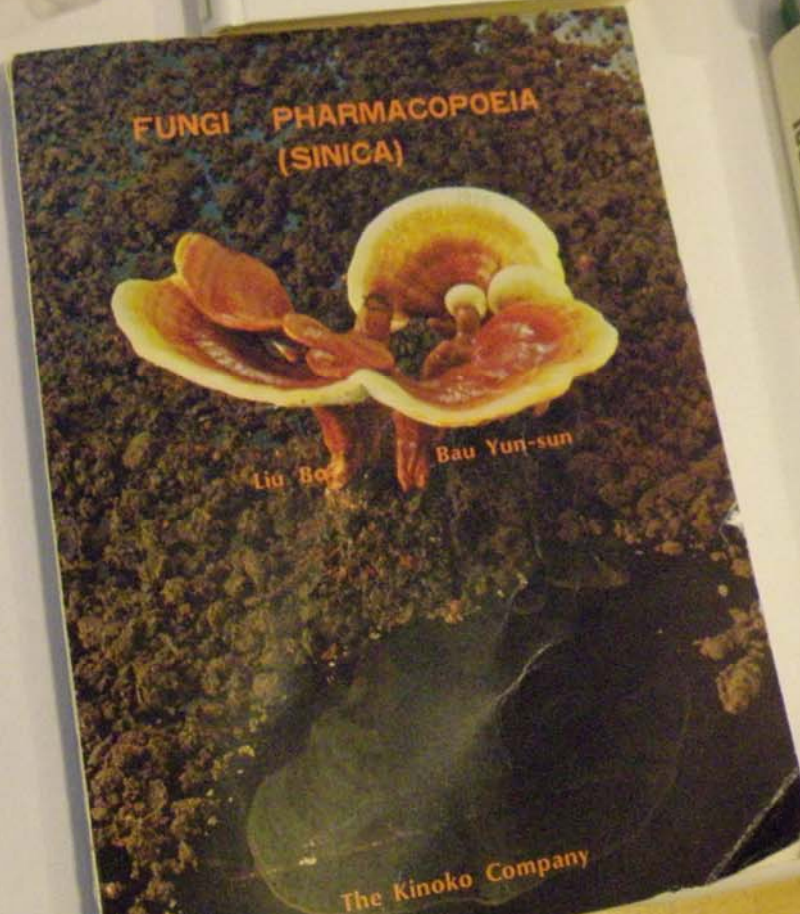
Die Heilkraft der Pilze

Gesund durch Mykotherapie

ECON

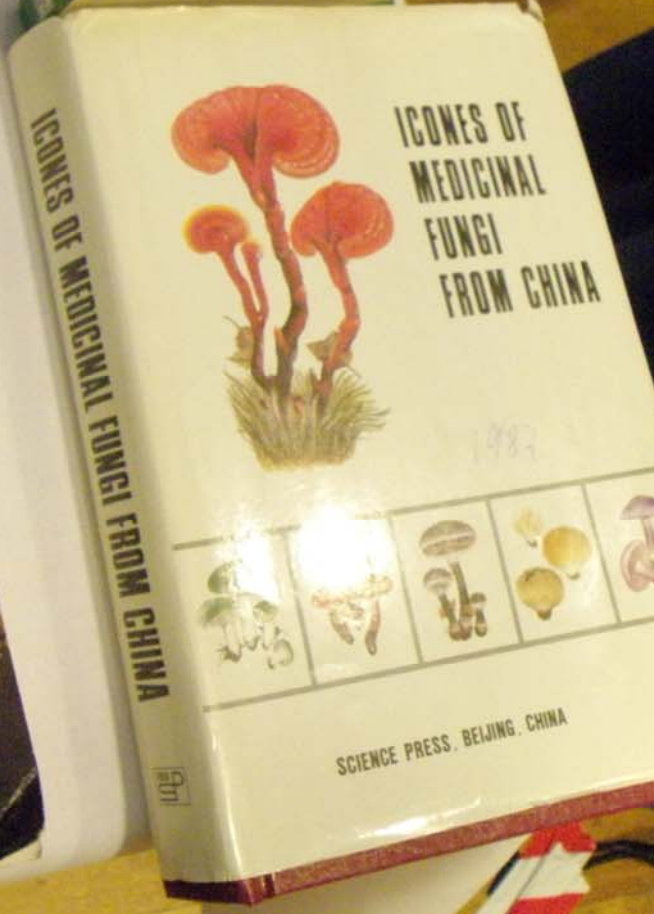
Chinesische Medizin

FUNGI PHARMACOPOEIA (SINICA)

Liu Bo Bau Yun-sun

The Kinoko Company

ICONES OF MEDICINAL FUNGI FROM CHINA

ICONES OF MEDICINAL FUNGI FROM CHINA

1983

SCIENCE PRESS, BEIJING, CHINA

Prof. Dr. Jan Lelley

- ☑ Vergessene Heilpilze wiederentdeckt
- ☑ heimische und exotische Speisepilze
- ☑ Anbau und Zubereitung
- ☑ mit vielen Rezepten

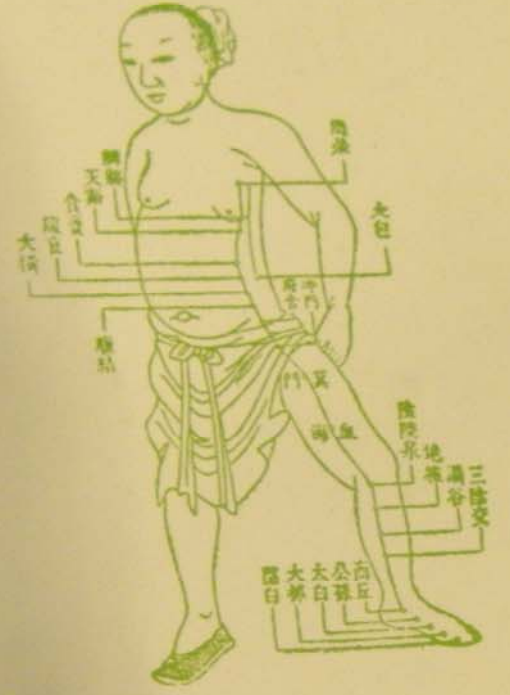
Die Heilkraft der Pilze

Gesund durch Mykotherapie

ECON

Lehrbuch der chinesischen Medizin

Claus C. Schnorrenberger

area

PHARMACOPOEIA

**Děkuji za
pozornost**

